

HABERLER:

■ **Cumhur Başkanı ATATÜRK'ün Büyük Millet Meclisi Beşinci devre üçüncü yılının açılışı münasebetiyle 1 İkinçiteşrin 1937 de irat buyurdukları nutuklarında Türk Tarih ve Dil Kurumlarının mesaisi hakkında izhar buyurdukları pek değerli takdirleri:**

«TÜRK TARİH VE DİL KURUMLARININ, TÜRK MİLLİĞ VARLIĞINI AYDINLATAN ÇOK KIYMETLİ VE ÖNEMLİ BİRER İLİM KURUMU MAHİYETİNİ ALDIĞINI GÖRMEK, HEPİMİZİ SEVİNDİRİCİ BİR HÂDİSEDİR.

TARİH KURUMU; YAPTIĞI KONGRE, KURDUĞU SERGİ, YURT İÇİNDEKİ HAFİRLER, ORTAYA ÇIKARDIĞI ESERLERLE, ŞİM-DİDEN BÜTÜN İLİM DÜNYASINA KÜLTÜREL VAZİFESİNİ İFAYA BAŞLAMIŞ BULUNUYOR. »

■ **Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Bayan Prof. Âfetle mülakat (9 Eylül 1937 tarihli Kurun'dan)**

Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Bayan Âfet düne kadar bir Türk Profesörü, bir Türk bilgini idi, bugün artık beynelmil el bir ilim otoritesi, beynelmil el bir şöhret olmuştur; bu seneki Bükreş Prehistorik Antropoloji ve Arkeoloji kongresinde kazandığı muvaffakiyet kendi şahsı için olduğu kadar memleket ve Türk milleti için de iftihar edilecek bir hâdisedir.

Bunun için genç Türk âlimi ile Bükreş kongresindeki faaliyeti hakkında konuşmayı düşünüyordum. Dün çok güzel bir tesadüf beni Bayan Âfet ile karşılaştırdı. Hem de kongrede büyük takdirler kazanan konferansını teyit için kullandığı tarihi vesikalar koleksiyonu yanında olduğu halde karşılaştırdı. Derhal bu fırsattan istifade ederek kongre mevzuuna temas ettim. Mümkünse konferansının bir suretini Kurun için lûtfetmesini rica ettim.

Konferansın aslını kongre başkanlığına bırakmış. Yanında bu asla tamami le muvafık bir suret yokmuş. Fakat kongreye götürdüğü tarihi eşyaların koleksiyonu yanında bulunduğundan bu çok değerli eşyanın tetkikine müsaade ettiler. Bununla beraber arzu ettiğim izahatı da verdiler.

Bu görüşten ve konuşmadan aldığım malûmatı efkârı umumiye için gerçekten alâka uyandıracak mahiyette bulduğum için burada hulâsa ediyorum.

Bayan Âfet yanında duran tarihi koleksiyonu hakkında izahat vermezden evvel konferansının mevzuunu anlatarak dedi ki:

«—Türkiye tarihi varlığımızın çok değerli ve zengin eserleri ile doludur; bu itibarla memleketimiz kültürel beşeriyetin en ileri ülkelerinden biridir. Bu zengin medeniyet ve kültür eserlerini çeşitli olarak koynunda saklıyan topraklarımızı tetkik edince herkes gözleriyle görebilir. Bütün tarihi kültür devirleri Türkiye için, orada bugün dahi sahip olarak yaşamakta bulunan Türkler için yabancı değildir. Bugünkü sahipli ve Atalı Türkiye tarihte yeni bir hâdise değildir. O, prehistorik devirlerdenberi devam edip gelen esaslı ve müstakil bir varlıktır.

Proto Eti ve Eti sözleri, işte bu adlar Küçük Asyanın ilk kudretli, kuvvetli, yüksek kültürlü Türklerinin tarihe yazdırdıkları isimlerdir. Proto Eti ve Eti, Türkçe bilenlerce bellidir ki, Türk büyüğü, Türk cediti demektir.»

«Yalnız Küçük Asyayı gözümüzden ayırmamak üzere konuşmağa devam edersek şunu da ilâve etmeliyim ki, bugünkü Türkiye her vakit Türk vatani olmuştur; bu cetlerinin yetiştirdiği yeni çocuklar tarafından zaman zaman takviye olunmuştur; bu kültürel insanlık beşiğinden her tarafa, bilhassa Garba vukubulmuş olan gidişler ve bu gidişlerin cihanda yarattığı insanlık muhitlerini burada zikredecek değilim. Bu söylediklerim Anadolu'da ve Trakya'da yapılmış ve yapılmakta olan en son arkeolojik araştırmalar neticesinde dünya ilminin gözü önüne konmuş olan büyük hakikatlardır. Bu hakikatları sinesinde çıkararak ülkenin Türkiye en zengin sahası olduğu görülmüştür. Bu eserler yalnız çanak ve çömleklerin ve onlar üzerindeki en yüksek sanatkârane resimlerin yapılmış olmasıyla kalmıyarak altın, gümüş, bronz, demir sanatlarıyla kıymetlenmiştir.»

«Osmanlı İmparatorluğu Asya, Avrupa ve Afrika'da âlemşümül bir devlet kurdu. Bu devleti kuranlar mazinin ve mazideki Türk cetlerinin yüksek vasıflarını, kuvvetlerini ve bilhassa kültürlerini kullandı, ve fakat ne kadar yazık ki, on altıncı asırda, zannettiğimize göre, geçmişten kalan kıymetli ve kuvvetli verasetlere dayanarak inkişaf eden geniş sahalardan yüksek ufukları ona cedlerinin ne olduğunu unutturdu ve onların kültürel sahadaki muvaffakiyet sırlarını unutarak mağrur oldu; o kadar ki hayatlarının, kuvvetlerinin ve istikballerinin menba ve menşelerini unutacak kadar gaflete düştü. Bunun neticesi ise 1914 de görüldü. Fakat şunu söylemeliyim ki bu akıbetle lâyık olan Türk milleti değildi. Onlar kendilerinin Türk milletinden olduğunu unutarak idareye savaştan, bir takım dejenere ve cahil kalmış, artık kendilerini ve menfaatlerini korumaktan başka bir şey düşünmeyecek mevkie düşmüş olan insanlardı.»

«Gerçi bunların da adı ve sanı Türktü. Fakat tarih bakımından bu insanlarda Türklüğün hiç bir mayası ve şerefi kalmamıştı. Asıl Türkün diyen unsur bunları tanınamıştı ve tanıımıyordu. Netekim Büyük harp badiresi sonunda Türkiye denilen camia ikiye ayrıldı. Bir tarafta İstanbul'da oturan bir adam, bin bir vasıflı bir adam ve onun etrafında ne olduğu belirsiz adamlar; diğer tarafta bütün Türkiye ve Türk milleti kaldı.»

Bu denksiz vaziyette Türkiyenin hakiki sahiplerinin kimler olabileceğini tahmin etmek güç peğildi: Türkler, işte onlar öz cetlerinden, Etilerden kendilerine meşru miras kalan topraklar üzerinde varlıklarını korudular, ve artık bu Türk varlığına meselâ Selçuk, meselâ Osmanlı sıfatlarını karıştırmaksızın doğrudan doğruya Türk devleti dediler. Bu Türk devletinin de rejimini Cumhuriyet esası üzerine kurdular. İşte bu Türkiye Cumhuriyetidir ki her sahada ileri gidişi ideal olarak kabul etti. Hem historik, hem prehistorik sahada kendi varlığını aydınlatmak lüzumunu duydu. Bunun için en çok arkeolojiye antropolojiye ehemmiyet verdi. 1930 da kurulan Türk Tarih Kurumu bu işi üzerine aldı. Kurum bir taraftan bütün dünya âlimlerinin tarih, arkeoloji, antropoloji üzerinde yazdıklarını dikkatle tetkik etmeye koyuldu.»

«Bununla da kanaat etmedi. O, doğrudan doğruya kendisi, kendi memleketinin bir historik ve prehistorik hazine ve beşer kültürünün çıkış yeri olduğu kanaatiyle bizzat topraklarının üstünde ve içinde araştırmalara başladı. İtiraf etmeye mecburuz ki bu çalışmalar çok yenidir. Fakat aldığımız neticeler bütün beşeriyet, kültür tarihi için çok değerli ve şümüllüdür.»

«Ben size görülmemiş ve görüldükten sonra his ve duygu vermemiş bir takım hayaller üzerinde konuşsaydım bir çok itirazlarınıza haklı olarak maruz kalabilirdim. Ancak ben size sözden evvel Türkiye toprakları altından çıkarılmış ve Türk eseri olduğu inkâr kabul etmez bir takım vesikaları, elinizi temas ettirerek gösteriyorum. Bu gördüğünüz şeyler hep Türk eserleridir, hep Türk medeniyetinin eserleri... Bunlara dikkat ederseniz eserlerin yüksek kıymetini derhal takdir edersiniz.»

Burada Profesör Âfet'in bana işaret ettiği tarihi eşyaya dikkat ettim: Bunların bir kısmı çanak çömlek parçaları, bir kısmı sileks'den yontulmuş iptidai âletler, nihayet bir kısmı altından, gümüşten tunçtan, ve sair kıymetli taşlardan yapılmış ev ve tezyinat eşyasıydı. Bütün bu eşya Türk arkeologlarının eli ile daha dün denecek kadar yakın bir mazide memleket toprakları altından çıkarılmış, kimisi Trakyadan, kimisi Ankara civarından, Alacahöyükten, Pazarlıdan getirilmiş şeylerdi.

Bunların arasında benim en çok dikkatime çarpan Alacahöyük'ün bakır devri kısmındaki mezarlarda bulunmuş şeyler oldu. En aşağı altı bin yıllık bir maziye ait olan bu mezarlardaki ölümler vaktiyle giyimli ve tezyinatlı olarak Kült eşyası ile birlikte gömülmüş. Bu eşya arasında altından sorguçlu tac, küpeler, altın ve akik taşından yapılmış haç biçimindeki pantantifler, ölünün elinin hizasında üç tane altından safiha halinde kruva game (çengelli haç) bulunmuştur.

Profesör Âfet bu eşya hakkında bana izahat vererek dedi ki:

«— Görüyorsunuz, bu kruva game tıpkı bugün Almanyada nasyonal sosyalist partisinin kullandığı işaretin aynidir; halbuki işte Anadolu toprakları içinden çıkan bu altından yapılmış kruva gameler gösteriyor ki bunlar ötedenberi Türklerin ve Türk ecdatlarımızın kullandıkları birer sembolden ibarettir. Eski Türklerce bu sembolün manası Avrupa âlimlerinin şimdi zannettiklerinden tamamiyle başkadır. Amerikalı, Mu eserlerinin sahibi olan Çörçvord bu kruvagameyi şarkta yaptığı tetkiklerde tableter üzerinde görmüş. Türk Tarih Kurumu ise bunun aslını altın olarak bulmuştur. Çörçvord bu işarete arz küresinin ve bütün kâinatın dört esas kuvvetten mürekkep olduğu ve mihverî üzerinde hareket halinde bulunduğu manasını vermiştir. Halbuki benim tetkiklerimin verdiği nentice şudur: Bu, eski Türkler indinde, bilhassa Sümerler nezdinde (Rüzgâr İlâhı) idi. Alacahöyükte çıkarılan bir güneş kursunun her tarafı kruva game işaretiyle süslenmiştir. Kruva game güneş kültürünün hareket ifade eden sembolüdür. Bundan anlaşılırki Türklerde ilk defa ehemmiyet atfolunan mevcudiyet güneştir. «Kruva game» ile «haç» birbirine yakın ve birbirinden değişme şekiller gibi telâkki olunur. Amerikalı muharrir de dahil olduğu halde bazı âlimler haçı kâinatta dört esas kuvvetin sembolü diye bir fikir ileriye sürmüşlerdir. Bu da doğru değildir. Haç dahi güneşin ve yıldızların ilk ve bugünkü insanların gözüne görünmüş ve görünebilmekte olan bir tabii şeklinden başka bir şey değildir. Bunda şüphesi olanlar karanlık geçede herhangi bir yıldızla bakınca aynı şekli görebilirler. Ne hacet her hangi uzakta bir ışığa bakınca görülen şekil bundan başka bir şey değildir. Görüyorsunuz ki, Haç dediğimiz işaret İsa'nın çarmıha çekilmiş olmasının bir timsali asla değildir. Daha çok eskidir ve bir Türk telâkkisinin sembolü ve Türkler için altından ve her türlü zikiymet madenlerden yapılmış sakre bir süstür. Şurada gördüğünüz çanak ve çömlek kırıklarına gelince, bunların da prehistorik bakımdan ayrı ayrı kıymetleri vardır.»

«Garb tarihçileri bugünkü Avrupa medeniyetini iptida Adalardanizi muhittinde doğmuş diye iddia ederler. Halbuki bizim Anadoludaki kazılarla elde ettiğimiz bu yeraltı vesikaları bu günkü medeniyetin de Şarktan Garba doğru geldiğini gösteriyor. Aynı medeniyetin eseri olan eşya parçalarını Ankara civarında, Alacahöyükte, Turovada, sonra Trakyada buluyoruz. Bu itibarla bu vesikalar tarih sahasında medeniyet hareketinin doğuşu ve intişarı hakkında bizim tezimizi inkâr edilemez bir surette teyid ediyor.»

Bayan Âfet tarihi eşya koleksiyonu hakkında bu izahatı verdikten sonra son bir mütalea olarak şu sözleri ilâve etti:

«— Ne yazık! 1937 senesinde yaşayan insanlar. Ne yazık, 1937 senesinde yaşayan insanlar olmamıza rağmen hâlâ bütün dünyadaki beşerin ilk insanlığı, sosyal medeniyeti bugüne kadar gelebilmiş olan kültürel varlığı tanımaktan âciz bulunuyoruz. Bugünün bazı âlimleri medeniyet başlangıcını Avrupada bulmak ve oradan yüre yüre [1] yaymak için yapmadıkları ilmi inat ve ısrar kalmadı. Fakat onları mazur görmeli. Çünkü bu, Avrupa çocukları en nihayet birkaç asırlık nesillerin son torunlarıdır. Bu çocuklarla geniş ve derin historik ve prehistorik devir arasında bir çetin barikad vardır. O barikad bugünkü Avrupa çocuklarının bir kaç asırlık cedleridir. O cedler cahil miydi? Tarihin söylediklerini dikkatle dinler ve ona göre hükmümüzü verirsek, itiraf ederiz ki, hakikati görmüş ve ifade etmiş olanlar enderdir. Fakat kütle olarak insanları düşündüğümüz zaman onların unutkanlığını ve gafletini ve bilhassa bazı politikacılar ve dinciler tarafından kendi yaşadıkları zamanla onların geldiği zaman arasına bir aşılmaz sed çekmiş olduklarını görmemek kabil değildir. Bu seddin temel taşlarını akıl, şuur, insanlık ve medeniyetle telif etmenin asla imkânı yoktur. Şimdi biz, yeni Türkiye Cumhuriyeti, insanları birbirinden ayıran, insanları birbirine nefretle bakmaya alıştıran, insanları bu nefretle birbiriyle boğazlaşmaya sevkeden duyguları ortadan kaldırmak ve küçücük dünya yüzünde mes'ud olmak, müreffeh olmak, şen ve şatır olmak için yaratılmış bulunan insanların birbiriyle kardeş olduğunu anlatmak ve bu lüzum üzerinde ısrarla durmak için çalışmaya koyulmuş bulunuyoruz.»

«Gerçi ben bütün bu duygularımı Bükreşteki İnternasyonal Prehistorik, Antropoloji ve Arkeoloji kongresinde söylemeye tam fırsat bulamadım. Fakat orada söylediklerim işte bu duygularımdan mülhem olduğunu Türk matbuatı ile beyan etmek isterim.»

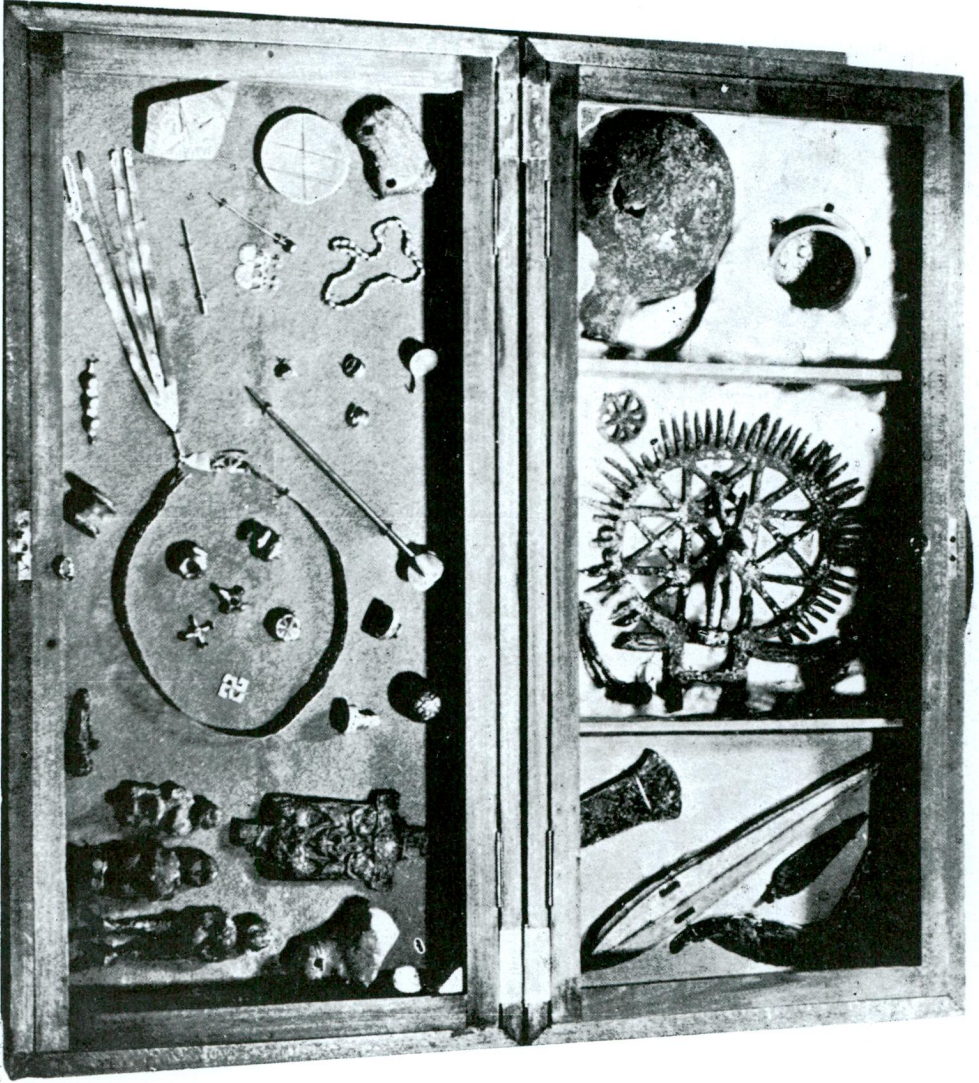
Bilmiyorum, Profesör Âfet'in bu son sözlerini dikkatle dinleyip de müte-hassis olmayacak bir kimse varmıdır? Şimdiye kadar insanlar arasında yüksek ahlâk ve medeni kanun mefhumlarını yaymak için çalışanlar hep gökten yere hitap etmişlerdir; Bayan Âfet bir kısmı siyaset, bir kısmı din namına gökten yere hitap ederek insanları birbirini sevdirmekten ziyade birbirlerine düşüren rehberlerin hatalarını yer altından çıkarılmış vesikalarla ispat ediyor ve onların aksine olarak yer altından yer yüzüne hitap ederek hâlâ eski hurafeler içinde yaşadığını farketmiyen insanlık âleminde gözlerini açıp geçmişin hakikatlerine ibretle bakarak geleceği aydınlık görmesini istiyor.

Yeni beşeriyet insanlık hitabını gökten beklememelidir. Bilâkis yeryüzünün ilim ve teknikle yetişmekte olan insanları göklerin fevkına çıkararak kâinatın kendine bu suali sormalıdır:

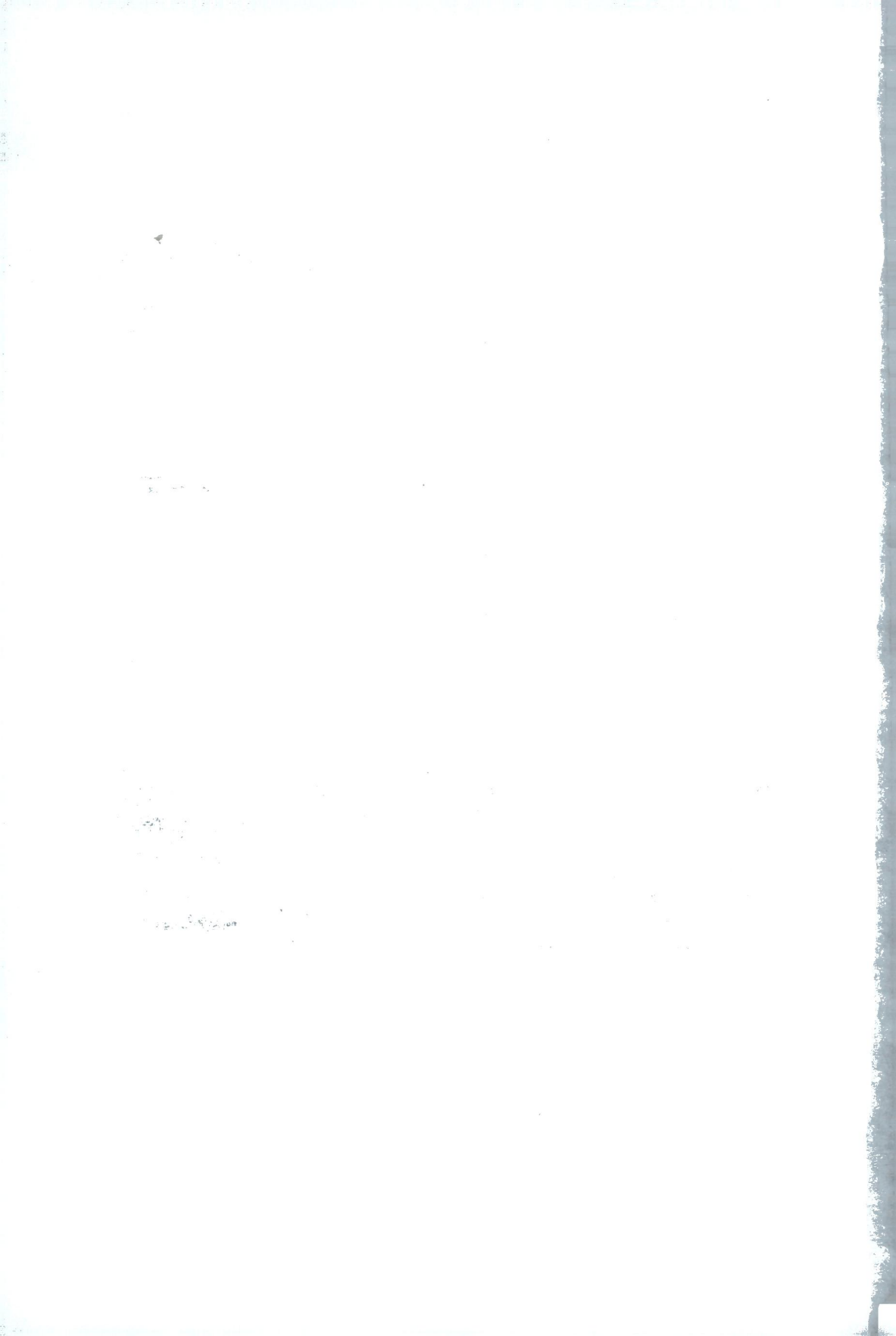
— Sen nesin?

[1] (yüre yer) arz küresi demektir.

Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Bayan Afetin Bükreş kongresine arz ettikleri
Alaca Höyük hafriyatından çıkmış eserlerden bazıları

■ Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Bayan Afet'in 1 Eylül 1937 de Bükreşte toplanan XVII. inci arsiulusal Preistorik Antropoloji ve Arkeoloji kongresi hakkında Kültür Bakanlığına verdikleri rapor

KÜLTÜR BAKANLIĞI YÜKSEK KATINA

Bükreşte 17 inci toplantısını 1 Eylül 1937 tarihinde yapacak olan, «Congrès international d'Anthropologie et d'Archéologie préhistoriques» için hükümetimiz adına iştirak edecektim. Bunun için Bakanlığımızdan aldığım emir üzerine şunları yaptım :

I — Orada vermek istediğim mevzuları Antropoloji ve Arkeoloji üzerinden seçtim. Bunlar üzerinde orijinal ve yeni olarak etüdlar hazırladım.

A — Türk kadınları üzerinde antropometrik anket yaptım.

B — Türkiyede Türk heyetleri tarafından yapılan arkeolojik hafirlerin son durumlarını yerlerinde görerak tetkik ettim, ve onların ilmî izahlarını hazırladım. Orijinal eşya ve resimler de bu iş için yardımcı idi.

II — Türk Tarih Kurumunun muvafakatiyle bu kongreye iştirak edecek olan delegasyon teşkil edildi. Bu suretle Türkiyeyi Bn. Münire Gürer, Prof. Yusuf Ziya Özer, Prof. Hasan Reşit Tankut ve ben temsil edecektik; yanımıza bir de daktilo almıştık.

Bu kongreye Türkiye dahil olduğu halde 29 millet iştirak etmişti. Bizim hedefimiz Kültür Bakanlığı ve Türk Tarih Kurumu tarafından Türkiyede yapılan arkeolojik hafirler hakkında malûmat vermek ve bunların son neticelerini bildirmekti. Bir de Türk Tarih Kurumuyla aynı ilmî esaslar üzerinde yürüyen Türk Dil Kurumunun tesis etmekte olduğu yeni ekolü tanıtmak ve bu ekolün istinat ettiği Güneş-Dil teorisini izah etmekte.

1 Eylül 1937 de Kongrenin ilk hususî toplantısı yapıldı. Bu kongreyi toplanan cemiyetin reisi Prof. Pittard, reis vekili Fransız eski Nazırlarından Meb'us Louis Marin tarafından raporu okundu ve kongrenin mesaisi için seksiyonlara ayrılması ve onlara reis ve reis vekilinin seçilmesi yapıldı. Bu seksiyonlar şunlardı.

I. Antropoloji, II. Arkeoloji, III. İrs ve ıstıfa, IV. Cinsî antropoloji, V. Etnografi ve lengüistik.

Beni I inci seksiyona, Prof. Özeri V inci seksiyona asbaşkan seçtiler.

2 Eylül kongrenin açılış ve merasim günü idi. Ben arkeolojik mevzuumu heyeti umumiye için hazırlamıştım. Halbuki heyeti umumiyede konferans olmayacağını bildirdiler. Kongre tertip heyetiyle bizzat görüşerek ilk günü nutuklardan sonra, bu herkesi alâkadar edebilecek olan mevzuu, konferans halinde vermek istediğimi bildirdim. Kabul ettiler ve ilk günkü program buna göre tertip edildi.

Açılış merasimi Bükreşin yeni binalarından olan Hukuk Fakültesinde idi. Büyük merasim salonu açılış törenine tahsis edilmişti. Kongreye iştirak eden murahhaslar ve bayanları ve bir çok ta dinleyiciler büyük salona dolmuşlardı. Riyaset makamında Romen Sıhhiye Vekili ve yanlarında Prof. Pittard ve L. Marin, kongre kâtabi umumisi N. Minovici, Bükreş Belediye Reisi ve diğeri iki zat yer almışlardı. Kongreyi Beynelmillel Arkeoloji ve Antropoloji Cemiyeti reisi sıfatıyla Prof. Pittard açtı. Kongre Genel Sekreteri Prof. Minovicinin ve kongreyi selâmhyan Bükreş Belediye reisinin nutuklarından sonra kongreye iştirak eden,

Bellefen C. II F. 17

memleketlerin delegasyon şefleri alfabetik sıra ile birer nutuk söylediler. Ben Türk delegasyonu şefi sıfatıyla şu nutku söyledim:

«Bay Başkan, Bayanlar, Baylar,

İlmin bu kadar yüksek mümessillerini içinde tophyan bu kongrenin çalışmalarına derin bir alâka ile iştirak ediyoruz.

Bu toplantıda temsil etmekte olduğumuz Türkiye Cumhuriyeti, maziyi bütün vasıtalarla araştırmakla meşguldür. Arkeoloji ve antropoloji etütleri memleketimizde faâl surette ileri götürülmektedir.

İşığa susamış olan milliyetçi Türkiye, mazisine aşk ve şevkle eğiliyor, onu araştırıyor, ve ilme mütevazı payı getirmek istiyor.

Beşeriyetin gerisinde bıraktığı bu uzun mazi, ırkların ve kültürlerin, burada temsil etmekte olduğunuz İlim tarafından gittikçe daha fazla ışıklandırılan tedahülü bugünün ve istikbalin nesillerine aralarındaki karabeti daha iyi anlamağı temin ve böylece beşerî tesanüde yeni bir ahlâkî temel halk etmez mi?

Türkiyenin dostu ve müttefiki olan ve Sa Majeste Kırâln yüksek himayelerinde sanat ve ilme hayran olunacak bir kalkınma bahşeden bu memlekette bulunmakla derin bir surette bahtiyar olarak, Romen dostlarımıza ve bir çok hayır ve kültür eserlerinin müessisi Prof. Minovici'ye hakkımızda diriğ etmedikleri dikkat eserlerinden dolayı en rakik teşekkürlerimizi sunarım.

Bayanlar, Baylar, başarımağa koyduğumuz işde, kongremize ve ayrı ayrı her birinize tam bir muvaffakiyet dilerim.»

Bugünkü programda en son söz bende idi. Mevzuu şu idi:

«Türk Tarih Kurumunun arkeolojik faaliyeti»

Vaktin gecikmesine rağmen bu konferans büyük bir dikkat ve alâka ile takip edildi. Türk Tarih Kurumu mesaisinin dinleyiciler üzerinde çok iyi tesirler bıraktığını ben ve arkadaşlarım memnuniyetle müşahede ettik. Bir çok âlimler beni hararetle tebrik ederek mensup oldukları ilim cemiyetleri ile Tarih kurumunun çalışma birliği yapmasını teklif ettiler.

Bu konferansı da aynen sunuyorum.

Aynı gün öğleden sonra seksiyonların çalışması başladı. 1 inci seksiyonda benden evvel söyliyien Romen Profesörün beyanatı bir hayli ciddi münakaşayı mucip olmuştu. Söz sırası bana gelince 200 Türk kadını üzerinde yapmış olduğum antropometrik etüdümü izah ettim: Fransızca olarak yazıp bastırdığım bu etüdümü azanın beni kolaylıkla takip edebilmeleri için daha evvelden dağıtmıştım. Etüdümde tebarüz ettirmek ve antropolojik vesikalara dayanarak işaret etmek istediğim fikir şu idi:

Türkiye, üstüste gelmiş medeniyetlerin, daha doğrusu, aynı ırka ait fakat muhtelif tarih ve kablettarih devirlerinde ayrı ayrı isimler taşımış olan tek bir medeniyetin ocağıdır.

Seksiyon bu komünikasyonumu memnuniyetle ve alkışlarla karşıladığı gibi o gün riyaset kürsüsünü işgal etmekte olan Cenevre Üniversitesi Antropoloji Profesörü ve Beynelmîlel Antropoloji ve Arkeoloji Cemiyeti Reisi Prof. Pittard'da seksiyonun mesaisine yeni bir doküman ilâve eden bu etüdün çok orijinal ve kıymetli olduğunu kürsüden alenen söyledi. Kongrenin 4 üncü günü öğleden evvel ikinci arkeoloji seksiyonunda diğeri bir komünikasyon yaptım. Bunun mevzuu Türkiyedeki arkeolojik hafriyata dairdi. Bu komünikasyonu yaparken aynı zamanda Bükreşe götürmüş olduğum vesikaları ve bu meyanda Alaca Höyük ve bütün hafriyat yerlerinden son günlerde çıkarılan altın, bronz, seramik, taş eş-

yayı Bn. Münire Gürer'in yakından alâkalı yardımıyla gösterdim; ve her biri hakkında ayrı ayrı izahat verdim. Diğer taraftan hafriyatın seyrini gösteren dokümanlı resimleri de projeksiyonla göstererek bunları da birer birer izah ettim. Bu toplantıda hazır bulunan kongre azası seksiyon müzakerelerini takip için gelmiş bulunan kalabalık bir samimî kütlesi büyük bir alâka ile etrafıma toplandılar ve izahlarımı samimî bir dikkatle dinlediler. Bunun üzerine orada bulunan Prof. Pittard Türkiyedeki Arkeolojik hafriyatın neticeleri arkeoloji ilmi bakımından ne kadar kıymetli ve ehemmiyetli olduğunu ve bunların Ön Asya ve Avrupa medeniyetini aydınlatacak mahiyette vesikalar bulunduğunu söyledikten sonra Türk Tarih Kurumunun bu faaliyeti teksif etmesini kongrenin temennisi halinde karar altına alınmasına dair bir takrir verilmesini teklif etti.

Bu teklif ittifakla kabul edildi. Götürdüğümüz orijinal eşyalar Seksiyonda bulunanlara gösterildikten sonra, umumun kolaylıkla görebileceği büyük holde bir masa üzerine bir sergi halinde yerleştirildi. Bn. Münire Gürer bunlar üzerinde her alâkadar olana izahat verdi; bu meyanda Kurum nesriyatından Belletenler de alâkadar olanlara dağıtıldı.

Aynı günde Prof. Bay Hasan Reşit Tankut V inci seksiyonda söz aldı.

Kongrenin tertip komitesi, Profesör Hasan Reşit Tankut'un kongreye iştirak edeceğinden önce haberdar olmadığı için programda adı ve yapacağı komünikasyon dercedilmemiş bulunuyordu.

Tankut iki vazife deruhte etmişti. Bunlardan biri Türk Dil ekolünün kongre mevzuu olan prehistuar - antropoloji ve arkeoloji ile sıkı ve esaslî alâkasını tebarüz ettirdikten sonra Güneş - Dil teorisinin esaslarını izah etmek;

İkincisi Dr. Wolf'dan sonra ve onun sözü münasebetiyle Maya dilinin prehistuarda yaşamış Türk uyurlarının dili ve yazılarının bir Türk yazısı olduğunu izah etmek idi.

Profesör Tankut'un diğer murahhaslarla bilhassa Dr. Wolf'la tanışması için sözünü kongrenin 4 üncü günü sabahı verilmek üzere temin ettik.

O sabah Tankut evvelâ Güneş - Dil teorisinin esaslarını gösteren fransızca broşürü dağıttıktan sonra kürsüye çıktı. Celseye Lui Maren riyaset ediyordu. Her günkünden fazla, altmış kadar dinleyici vardı. Komünikasyonunu muvaffakiyetle yaptı ve çok alkışlandı. Dinleyicilerin dikkati bariz idi. Reis komünikasyonu reyeye koydu alkışlarla kabul edildi. Kürsüden indikten sonra, Romanyalı bir Profesör; Bay Tankut'un kendisinden vesikalar site ettiği İngiliz âlimi Eliot Schmidt'den medeniyet tarihi okuduğu mukaddemesiyle sual sormağa başladı. Birinci suali şu idi:

«Bu teori yalnız Türk diline mi hâkimdir yoksa bütün dünya dilleri için midir?»

Bay Tankut şu cevabı verdi: — Yalnız Türk Dili içindir. Ancak biz monojenist olmamakla beraber Türk dilinin prehistuar ilkel medeniyetini konuşmuş olan bir Langue fundamental olduğunu isbat ve kabul ettiğimiz için bütün dünya dillerinde o janr'da kelimeleri arar onların tetkik ve kontrolünü bu teori ile yaparız. Bu bakımdan teorisinin tahkik sahası bütün kültür dillerine şamildir.

Cevap bariz bir alâka ve hoş bir tesir uyandırdı. Fakat Romanyalı Profesör bir sual daha sordu, ikinci sual şu idi:

Bu teoride faktör glottogonik olarak güneş gösteriliyor. Halbuki insanlar daha ziyade kamer kültüne bağlı ve müncezip idiler. Sonra güneşin ilhamı ile tespit edilmiş anlamlar içinde su ve toprak ta vardır. Bu nasıl olabilir?

Fakat sual çerçevesini bırakmış ve izah şekline girmiş olduğu için Reis devamına müsaade etmedi, kesti.

Maamafih Profesör Tankut sonra muarız ile konuştu güneş kültürünün kıdemi üzerinde mutabık kaldılar. Çünkü bu zat sivilizasyon diyince yalnız maden devrini anlıyordu. Halbuki Tankut komünikasyonunda ilkel medeniyete ve primitif insana dayandığını sarahatle anlatmıştı. Maya dili hakkındaki komünikasyonu ise Dr. Wolf gelmediği için, orada verilmedi. Ancak kongre kitabında bastırılması için Genel Sekreterliğe tevdi edildi.

Vazifenin bu kısmında da tam ve mükemmel bir başarı elde ettiğimiz kanaatindeyim. Bu enternasyonal kongrede ortaya atılan Güneş - Dil teorisi teessüs devrinde olan Türk Dil ekolünün garp ilim âleminde tetkik ve münakaşa mevzuu olmasını tacil edecektir.

Kongrenin bu son günü seksiyonlarda bulunanlar umumî toplantısını Reisin teklifile, büyük salonda yaptılar.

Kongrenin bu kapanma toplantısında seksiyonlardan birinin tavrı, şiddetli itirazlara sebebiyet verdi, ve heyeti umumiyeye reddedildi. Bundan sonra II inci seksiyonun dileği olarak bizim hafirlerimiz hakkındaki yukarıda bahsettiğim tavrı okundu. Bu alkışlarla kabul edildi. Bu suretle Kongre mesaisini bitirmişti.

Akşam Serklmillerde Kongre âzasına Romanya Maarif Nezareti namına verilen ziyafet esnasında son nutuklar irat edilirken Prof. Pittard ayağa kalkarak «İki sene sonra toplanması mukarrer olan bu kongrenin Türk delegasyon şefi tarafından vukubulan teklif üzerine, Türkiyede içtima edeceğimi» âzaya tebşir etti. Bundan büyük bir memnuniyet duyan davetliler «Yaşay Türkiye! sesleriyle Türk delegasyonunu selâmladılar. Bunun üzerine ben; Romanyada gördüğümüz kabulden bahsederek ve bu kongrenin ilim âlemine yeni eserler vermiş olduğunu kaydeyliyerek on sekizinci Antropoloji ve Arkeoloji beynelmilel kongresinin Türkiyede toplanması, Türk âlimleri tarafından büyük meserretle karşılanacağını bildirmekle bahtiyar olduğumu söyledim.

Programda mevcut olan tevezühlere iştirak edemedik. Çünkü yakında toplanacak olan Türk Tarih Kongresinde yapmağa mecbur olduğumuz vazifeler bir an evvel İstanbulla dönmemizi istilzam ediyordu. Bu sebeple kongredeki resmî vazifemiz biter bitmez Türk tayyaresine binerek arkadaşlarımla beraber iki saat bir çeyrek zarfında Bükreşten İstanbulla geldik.

Kongreyi tertibe memur olan heyetteki Romen âza ile diğer milletlere men-sup zevat Türk delegasyonu ile yakından alâkadar olmuşlardır.

Son söz olarak şu cümleleri yazmama müsaadenizi dilerim. Bu kongrede izah edilen tarih, dil mevzuları (Kongre enternasyonal olduğu için) dünya ilim âlemini baştan başa meşgul edecektir. Yine bu kongre ile yeni Türk ilmini büyük Avrupa ilminin içine ve ortasına götürecektir yol açılmış bulunuyor.

Saygılarımı sunarım.

■ İkinci Türk Tarih Kongresine iştirak etmiş olan Avrupalı âllimler memleketlerine döndükten sonra gazetelerde ve mecmualarda Tarih Kongresi ve Türkiye hakkında çok güzel yazılar yazdılar. Bu yazıları aynen bu sayfalara nakletmeğe maalesef imkan yoktur. Bu meyanda Tarih Kurumu Başkanlığına da birçok teşekkür mektupları gelmiştir. Bu mektupların bozularından şayanı dikkat gördüğümüz cümleleri iktibas ediyorum :

Prag Üniversitesi Profesörlerinden Dr. J. Rypka'nın 5 İkteşrin 1937 tarihli mektubundan :

İkinci Türk Tarih Kurultayı hitama erer ermez evime henüz avdet etmiş bulunduğum şu anda, kongrenin güzel günlerinde hakkımda ibzal buyurulan hüsnü kabule bugün teşekkürlerimi takdime müsaraat ederim. Kongreye gelince, ifade ettiği ilmi muvaffakiyet tam ve mükemmeldi. Filhakika, Türk Tarih Kurumunun, Avrupa ilminde birinci derecede bir hâdise teşkil etmiş olan kongre ile iftihara hakkı vardır. Gazetelerimizin birine hemen yazacağım.

Bu fırsattan bilistifade, sonsuz hayranlığımı celbetmiş olan mükemmel organizasyonunuzdan dolayı tebrik ederim. Bahusus ki başarılan iş Avrupanın diğer yerlerinde yapılan kongrelerdekinden namütenahi derecede daha güçtü.

Oxford Üniversitesi Profesörlerinden John L. Myres'in 6 İkteşrin 1937 tarihli mektubundan :

Tarih, etnografya ve arkeoloji üzerine çalışan birçok Türk meslektaşlarla tanışmak ve onların mesai ve şiarlarından bir kısmını görmek hakikaten büyük bir imtiyazdı. Toplantılarla alâkadar olarak hazırlanan sergi, ve Kurumunuz tarafından âlicenabane temin olunan broşürler, geçmiş tarihi bize müteselsil ve mütemadi vakalar halinde ve şimdiki fevkalâde hali de gayet manidar ve tesirli olarak tarihî bir halet gibi tahayyül etmemizi mümkün kıldı.

Ankarayı ziyaretle şehrin tarihî enkazı ile beraber diğer tarafta maharet ve iştiyakla yaratılmakta olan yeni şehri tetkik etmek fırsatını bulduğumdan bilhassa müteşekkirim.

Memleketimi ve Üniversitemi ziyaret edecek Türk meslektaşlarıma veya talebelere herhangi bir şekilde yardımım olabileceksa Kurumunuzun onlarla görüşmek fırsatını bana vererek bu mesut toplantının hatirasını tazelemek ümidinde olduğumu bu teşekkür ve takdirlerime ilâve edebilir miyim?.

Viyana Üniversitesi Profesörlerinden O. Menghin'in 9 İkteşrin 1937 tarihli mektubundan :

Türkiyenin kültür sahasındaki terakkisinin parlak bir tezahürü olan kongrenin elde ettiği muvaffakiyetten memnun olduğunuzu ümit ediyorum.

Viyana Üniversitesi Doçentlerinden Dr. Franz Hancar'ın 12 İkteşrin 1937 tarihli mektubundan :

İkinci Tarih kongresinin istifade ile dolu günlerinden sonra vatanımıza döner dönmez, sizi ve bütün Tarih Kurumunu, toplantıların parlak seyrinden, tamamen tatmin edici ve her tarafta hayranlık uyandırıcı mahiyetteki muvaffakiyetinden dolayı samimî bir surette tebrik etmek ve bize ilmi bakımdan ve diğer bakımlardan gösterilen lütuflara tekrar teşekkür etmek bizim için mübrem bir ihtiyaçtır.

Edinburgh Üniversitesi Profesörlerinden V. Gordon Childe'in 14 İkteşrin 1937 tarihli mektubundan :

Uluslar arası birçok kongrelerde bulundum, ve kendim bir kongreyi hazırlamağa yardım ettim. Lâkin hazırlık için ekseriya daha fazla vakit verildiği halde hiçbir kongrede teşkilâtın bundan daha iyi olduğunu ve işlerin hakikaten bundan daha düzgün gittiğini görmedim. Dolmabahçede mükemmel bir surette tertip edilen sergi, kongreye, bilhassa düşünerek «Dünya lisanlarında» sunulan

hafriyat raporları Anadolunun arkeolojik zenginliği ve bunun beşer kültür tarihindeki manası bende derin bir intiba bıraktı; bizi düşünerek tertip edilen Ankara seyahati bu intibayı kuvvetlendirdi. Hakikaten Cümhuriyetin tesisiyle prehistory (Tarihten evvelki zamanlar) için yeni bir ülke açılmış oldu. Sizi ve meslektaşlarınızı bu zenginliği çıkarmak ve muhafaza etmek hususunda gösterdiğiniz iştiyaktan dolayı tebrik etmek isterim.

İsveçlin Dr. T. J. Arnen'in 1 Sontezrin 1937 de gelen mektubundan :

Türk Tarih Kurumunun bize karşı gösterdiği hudutsuz misafirperverlikten dolayı derin minnettarlık hislerimizi zevcem adına ve kendi adıma arz etmekliğime müsaade buyurunuz.

Kurumun ihtimamiyle yapılmış olan hafriyatın güzel neticeleri üzerimde derin intibalar bırakmıştır. Güzel memleketinize ve sakinlerine karşı eksidenberi beslediğimiz sempati yükselmiştir. Sizi turovayı ziyaretimizden sonra tekrar görmedim, fakat bunun bizim için unutulmıyacak bir hatıra olarak kalacağını temin edebilirim.

Bir şeyi daha kaydetmek isterim : her köyde **ilk okul** yahut **ilk mektep** kelimelerini okudum - bu, Atatürk ve yeni Türkiye sayesinde tahakkuk etmiş olan akla sığmaz bir inkılâptır - halbuki, 30 sene evvel başka şeyler görmüştüm !

Bükreş kongresine ait iki intiba

